

**การเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนในจังหวัดเชียงราย
ในรอบ 60 ปี (พ.ศ.2489-2550) : กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลง
ทางการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนนหน้าดอย**

**Change in business and investment in Chiangrai Province
over the past 60 years (1946-2007) : in case studies on the
change of business and investment in the Thanalai Road**

เฉลิมชัย คำแสน*

บทคัดย่อ

ถนนหน้าดอยมีบทบาทสำคัญทางการค้าตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) ได้จัดตั้งบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์ จำกัด ซึ่งตั้งอยู่บนถนนหน้าดอยเพื่อช่วยเหลือประชาชนในช่วงเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีบทบาทอย่างมากในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากเป็นช่วงที่สินค้าขาดแคลนอย่างมาก บริษัทแห่งนี้จึงทำหน้าที่ในการจัดหาสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพมาจัดจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม ด้วยการกระจายสินค้าไปยังอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย โดยตัวแทนการค้าทุกอำเภอจะต้องมาที่ถนนหน้าดอยเพื่อรับสินค้าจากบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดไปจำหน่าย และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ก็มีกิจการที่ทำการค้าบนถนนหน้าดอยใกล้ๆ กับที่ตั้งของบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ถนนหน้าดอยกลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงรายตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง

ในรอบ 20 ปีแรกปี พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2510 จากการที่บริษัทจังหวัดเชียงรายพาณิชย์จำกัด ซึ่งตั้งบนถนนหน้าดอยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามสิ้นสุดลงก็มีกิจการที่ทำการค้าบนถนนหน้าดอยมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ถนนหน้าดอยกลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงรายในช่วงเวลานั้น โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนนหน้าดอย ได้แก่

* บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2536) ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำโปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ (การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในปีพ.ศ. 2494 การมีโรงภาพยนตร์บนถนนรัชดา และการเสด็จฯ เยือน เชียงรายครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ในรอบ 20 ปีที่สอง ปีพ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2530 กิจกรรมที่ทำการค้าบนถนนรัชดา มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดของเชียงรายจึงเป็น แรงดึงดูดให้มีผู้ที่สนใจเข้ามาลงทุนจำนวนมาก ถนนรัชดาจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ของเชียงรายเป็นอย่างมาก ซึ่งนอกจากกิจการท้องถิ่นทั้งที่ตั้งอยู่เดิมและจากที่อื่น ๆ แล้ว ยังมีกิจการจากส่วนกลางของประเทศเข้ามาเปิดกิจการในเชียงราย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้ามาของธุรกิจทางการเงิน เช่น ธนาคาร และ บริษัทเงินทุนหลายแห่ง ซึ่งการเข้ามา ดำเนินงานของธุรกิจทางการเงินบนถนนรัชดายิ่งทำให้ถนนสายนี้เป็นย่านเศรษฐกิจ ที่สำคัญที่สุดของเชียงรายเพราะเป็นทั้งศูนย์กลางของหน่วยงานราชการ ศูนย์กลางทางด้านการค้า และศูนย์กลางทางการเงิน สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้า การลงทุนของธุรกิจย่านถนนรัชดาในรอบ 20 ปีที่สองนี้ได้แก่ การมีสถานีขนส่ง แห่งใหม่ ในปีพ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของทำเลการค้าในตัวเมืองเชียงรายที่ทำให้เกิดทำเลการค้าแห่งใหม่ขึ้นมาแข่งกับทำเลการค้าย่านถนนรัชดา

ในรอบ 20 ปีที่สาม ปีพ.ศ. 2431 - พ.ศ. 2550 กิจกรรมในช่วงนี้มีทั้งกิจการดั้งเดิม จากยุคแรกๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และกิจการที่เกิดขึ้นใหม่ในยุคหลัง ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นตึกเกือบทั้งหมด สำหรับในช่วงต้นของรอบ 20 ปีที่สามนี้เศรษฐกิจของไทย มีการเติบโตอย่างมาก ซึ่งส่งผลดีไปทั่วประเทศ โดยเชียงรายก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับ ผลดีจากเศรษฐกิจที่มีการเติบโต ทำให้เกิดการลงทุนในด้านต่างๆ มากมายในเชียงราย แต่ การลงทุนส่วนใหญ่กลับไม่ได้อยู่ในย่านการค้าบนถนนรัชดาแต่กระจายไปยังทำเลอื่นๆ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนน รัชดาในรอบ 20 ปีที่สามนี้ได้แก่ การที่เศรษฐกิจของประเทศไทยดีมากในช่วง ปีพ.ศ.2531-พ.ศ.2534 ปัญหากาการจราจร การเกิดโครงการพัฒนาอtoyดุง เหตุการณ์ที่ ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 และการที่บักชีซูเปอร์เซ็นเตอร์ มาตั้งยังจังหวัดเชียงราย

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงด้านการค้าการลงทุน ถนนรัชดา

Abstract

Thanalai Road has a very important role in terms of business since World War II. The Ministry of Economic Affairs (or the Ministry of Commerce at the present) has established the Chiang-rai Commerce Company Limited, situated on Thanalai Road, for the purpose of helping people during the beginning of the World War II, had a very important role during the war, as there was a limited supply of goods. The company procured all necessary supplies and distributed at a very reasonable price, by distributing to all districts in Chiangrai. Agents from each district has to come to Thanalai Road to receive products from the company for sales. When the war was terminated, business on Thanalai Road continued to increase, that makes Thanalai Road to become an important business area in Chiangrai.

For the first twenty years (1946-1967), Chiangrai Commerce Company Limited situated on Tanalai Road, it had an important role during World War II. And then, when the war terminated, business in that area was increasingly used. Which in turn, made Tanalai Road to be a very important area for doing business at that time. The factors that affects changes in trade, investment, and business on Thanalai Road, was the fire in the year 2954, the movie theater, and the first visit by King Bhumibhol and Queen Sririkit.

The next twenty years saw (1968-1987), the number of businesses on Thanalai Road increase, because of the important role of that area attracted investors to makes more investments in the area. Thanalai Road then became to be the very significant to Chiangrai's economy. Local business people, and from the elsewhere; and from the center of the country came to the area and opened businesses in Chiangrai; especially, financial related businesses for example: bank and funding companies. These factors make Thanalai Road the most important economic area in Chiangrai, as a center of government sector, trading sector, and financial sector. Factors that affect the change of trade, investment, and business on Thanalai Road during this period, is the new bus station in 1971, which developed the area surrounding the station to become a new competitive business area.

In the latter twenty years (1988-2007), businesses at this time were encompassed from the early period, World War II and new businesses. Most of the businesses in the

area are in buildings. For the early of this third period, Thailand's economy was expanding and has had a positive effect nationwide, including Chiangrai province, which has caused the investment. However, most of the investment was not on Thanalai road, but also spread to the other locations. Factors that affect the change of trade, investment, and business on Thanalai Road in this period are the improvement of the economy of Thailand during the years 1988-1991, traffic problems, Doi Tung Development Project, and Bic C Supercenter.

Keywords : Change in business and investment, Thanalai Road

บทนำ

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศพม่าและประเทศลาว ประกอบด้วยภูมิประเทศที่เป็นภูเขา โดยมีชาวเขาเผ่าต่างๆ มากมาย มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายและมีอากาศที่เย็นสบายตลอดปี ทำให้จังหวัดเชียงรายเป็นที่สนใจในการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในรายได้หลักของจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้รายได้หลักยังมาจากทางด้านการเกษตรและการค้าชายแดน อย่างไรก็ตาม ในอดีตหลายสิบปีที่ผ่านมา จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่เน้นด้านการเกษตรเป็นหลัก โดยเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศ ส่วนด้านการค้าการลงทุนยังมีน้อย ซึ่งแหล่งการค้าที่สำคัญในอดีตอยู่ในย่านถนนสายกลางตัวเมืองเชียงราย ถนนสายนั้นมีความสำคัญทางการค้าอย่างมาก ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามสิ้นสุดก็มีกิจการที่ทำการค้าบนถนนสายนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของย่านการค้าที่สำคัญของเชียงรายนับจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จากนั้นความเจริญในย่านถนนสายนี้ก็มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดหนึ่งที่ย่านการค้าแห่งนี้เริ่มอิ่มตัว และจากนั้นก็เข้าสู่ช่วงถดถอย โดยลักษณะของย่านถนนสายนี้ที่ถือว่าเป็นย่านการค้าที่สำคัญของเชียงรายซึ่งลักษณะคล้ายกับย่านการค้าบนถนนท่าแพที่เป็นย่านการค้าที่สำคัญในอดีตของเชียงใหม่ และย่านการค้าสบตุ๋ยที่เป็นย่านการค้าที่สำคัญในอดีตของลำปาง

ลักษณะทั่วไปของถนนธนาลัย

ถนนธนาลัย เป็นถนนกลางตัวเมืองเชียงราย เดิมชื่อถนนกองเวียง (กอง=ถนน,หนทาง)สร้างโดยเจ้าหลวงอุ่นเรือน เมื่อปีพ.ศ 2400-2410 โดยเริ่มจาก 4 แยก ประตู่เชียงใหม่ ผ่าน 4 แยกสุริวงค์ ผ่าน 4 แยกสรรพสามิต ผ่าน 4 แยกเศรษฐกร ผ่าน 4 แยกศาล ผ่าน 4 แยกเรือนจำ (4 แยกสวนตุง) ถึง 4 แยกหนองสีแจ่ง (เชื่อมต่อกับถนน หนองสีแจ่ง ออกไปที่ประตูยางเส็ก) และได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนธนาลัยเมื่อปี พ.ศ.2476 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในอดีตที่ผ่านมานั้นถนนธนาลัย เป็นที่ตั้งของหน่วยราชการหลายหน่วยงาน อาทิ จวนผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานศาล จังหวัดเชียงราย สำนักงานอำเภอเมืองเชียงราย เรือนจำจังหวัดเชียงราย (ปัจจุบันได้ย้ายไปแล้ว) สำนักงานเศรษฐกรจังหวัด (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานพาณิชย์จังหวัดและได้ย้ายไปแล้ว) สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดเชียงราย (ปัจจุบันได้ย้ายไปแล้ว) โรงเรียนการช่างสตรีเชียงราย(ปัจจุบันคือวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย) และสำนักงานยาสูบเชียงราย เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันการเงินหลายแห่งที่มาเปิดดำเนินการในจังหวัดเชียงราย ก็เริ่มเปิดสาขาแรกที่ถนนธนาลัย เช่น ธนาคารกรุงเทพจำกัด ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด ธนาคารออมสิน บริษัทไทยเงินทุน และธนาคารทหารไทย เป็นต้น รวมทั้งมีตลาดสดเทศบาลและร้านค้าสำคัญของเชียงรายหลายกิจการดำเนินการในย่านถนนแห่งนี้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลนทร์ที่ช่วยสร้างความบันเทิงให้กับคนเชียงราย 2 แห่งคือ โรงพยาบาลนทร์สุริวงค์ และโรงพยาบาลนทร์ราชา รวมทั้งยังมีโรงแรมและร้านค้าต่างๆ จำนวนมาก ถึงแม้ว่ากิจการหลายแห่งได้ปิดดำเนินการไปแล้ว แต่ก็ถือว่าถนนธนาลัยนั้นเป็นทั้งย่านของหน่วยงานราชการ ย่านธุรกิจการเงิน ย่านความบันเทิง และย่านการค้าที่สำคัญของเชียงรายในอดีตที่ผ่านมา

สภาพทั่วไปทางด้านการค้าของเชียงรายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นในยุโรปตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศส ประกาศสงครามกับเยอรมันแล้วขยายลูกกลมเป็นสงครามโลก ทางด้านเอเชีย ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองทหารญี่ปุ่นก็เข้าเมืองไทยทางสงขลา ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ และสมุทรปราการ ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เข้าโจมตีเกาะ ฮาวาย ฟิลิปปินส์ และส่งทหารขึ้นบกที่มลายู และโจมตีสิงคโปร์ทางเครื่องบิน ในส่วนของไทย เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้ขอร้องรัฐบาลไทยให้ทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทยเพื่อไปโจมตีพม่า

และขอให้รับการต่อต้านของคนไทยเสีย ซึ่งคณะรัฐมนตรีโดยมีจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีก่อนโลมตามความต้องการของญี่ปุ่น เพื่อรักษาชีวิตและเลือดเนื้อของคนไทย โดยไทยได้ทำกติกาสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งสงครามที่เกิดขึ้นในเอเชียนี้เรียกว่าสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์จะสร้างวงศัฟุบลัษณ์มหาเอเชียบูรพา (The Greater East Asia Co-prosperity Sphere) ทั้งในทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำ ในระยะเริ่มแรกของสงคราม กองทัพญี่ปุ่นมีชัยชนะทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ ทำให้รัฐมนตรีบางคนในขณะนั้นเห็นควรให้ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ด้วยคิดว่าญี่ปุ่นจะชนะสงครามไทยจึงได้ประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 โดยระหว่างสงครามนั้น ญี่ปุ่นได้โอนดินแดนบางแห่งที่ยึดได้จากอังกฤษคืนให้แก่ไทย คือ รัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู ปะลิส และสองรัฐในแคว้นไทยใหญ่ คือ เชียงตุง และเมืองพาน โดยการยึดสองรัฐในแคว้นไทยใหญ่ของพม่า นั้นญี่ปุ่นต้องเดินทางผ่านหลายจังหวัดในประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย ที่เป็นชายแดนติดกับพม่า จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของญี่ปุ่นในอีครัฐของพม่า

ในช่วงสงคราม เชียงรายจึงเป็นฐานทัพของทหารญี่ปุ่นและทหารไทยที่ไปรบในพม่า โรงเรียนหลายแห่งต้องปิดหรือย้ายไปสอนตามอาคารชั่วคราวเนื่องจากต้องใช้เป็นที่พักของทหาร เช่น โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ โรงเรียนบ้านสันโค้ง ฯลฯ โรงพยาบาลในเชียงรายทั้งโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์และโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คในภาวะสงครามก็กลายเป็นโรงพยาบาลทหาร ในส่วนของสภาวะเศรษฐกิจช่วงสงครามนั้น กิจการต่างๆ ที่ค้าขายมีน้อยมาก คนจีนที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการในเชียงรายต่างถูกให้อพยพออกจากเชียงรายไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่าง ตัวเมืองเชียงรายในช่วงสงครามจึงเงียบมาก เนื่องจากการค้าหยุดชะงัก ผู้คนอพยพออกไปหาที่ปลอดภัยเนื่องจากตัวเมืองมีการทิ้งระเบิด แม้แต่หน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนถนนหลักก็หลบภัยสงครามไปดำเนินงานที่บ้านหัวฝาย ประกอบกับมีสหพทหารที่ล้มตายจากการทำสงครามจำนวนมากที่ถูกทิ้งตามจุดต่างๆ ในตัวเมืองเชียงราย ในสภาพเช่นนี้ผู้คนจึงไม่ค่อยออกจากบ้าน โดยเฉพาะช่วงกลางวันเป็นบรรยากาศที่น่ากลัวมาก สภาวะทางเศรษฐกิจของเชียงรายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้จึงถือว่าตกต่ำที่สุด

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายที่ยุติไปเกือบทั้งหมด แต่ยังมีร้านค้าขนาดเล็กบางร้านเปิดกิจการ รวมทั้งการค้าของชาวบ้านที่ทำหาบผัก ผลไม้ หรือ

เนื้อสัตว์จำหน่ายตามตลาด หรือหาบขายตามบ้าน เพราะถึงแม้จะอยู่ในสภาวะสงคราม แต่ความจำเป็นด้านอาหารก็ยังมีอยู่ การขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ของชาวบ้านก็มีอยู่ ประปรายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ แต่การค้าเช่นนี้จะอยู่ในรัศมีใกล้ ๆ เนื่องจากในยุคสมัยนั้นการเดินทางยังไม่สะดวก เพราะรถยนต์ยังมีน้อยมาก รถจักรยานยนต์ยังไม่มี และรถจักรยานก็ยังถือว่ามีน้อย เพราะราคายังนับว่าสูงมากหากเปรียบเทียบตามค่าเงิน ในสมัยนั้น สินค้าที่ขายจึงเป็นสินค้าที่ชาวบ้านเพาะปลูกเองและจำหน่ายในรัศมีที่ตนเอง จะสามารถหาไปไหว และมีรายได้เพียงเล็กน้อยเนื่องจากช่วงสงครามผู้คนไม่นิยม ออกมาจับจ่ายใช้สอย ขณะเดียวกันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ รัฐบาลได้มีมาตรการ ในการควบคุมสินค้าเพื่อไม่ให้เกิดการขาดแคลน โดยในจังหวัดเชียงรายหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในด้านนี้คือ บริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ในย่านถนนธนาถีย์

บทบาทของถนนธนาถีย์ในการการค้าของจังหวัดเชียงราย

เมื่อการค้าต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายยุติไปเกือบทั้งหมดในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 แต่รัฐบาลโดยกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) ได้จัดตั้งบริษัท เชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัด บนถนนธนาถีย์ บริเวณ 4 แยกเศรษฐกิจ (4 แยกธนาคาร ออมสินในปัจจุบัน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประชาชนในช่วงเริ่มสงครามโลก ครั้งที่ 2 และมีบทบาทอย่างมากในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากเป็นช่วงที่สินค้า ขาดแคลนอย่างมาก บริษัทแห่งนี้จึงทำหน้าที่ในการจัดหาสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการ ดำรงชีพมาจัดจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม บริษัทจังหวัดเชียงรายพาณิชย์จำกัดเริ่มก่อตั้ง ในปีพ.ศ. 2483 บริษัทแห่งนี้ได้จัดจำหน่ายสินค้าควบคุม เช่น ข้าวสาร น้ำตาล ไม้ขีด บุหรี่ น้ำมันก๊าด ฯลฯ โดยเฉพาะในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นไม่มีไฟฟ้าใช้ น้ำมันก๊าด และ ไม้ขีด จึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม้ขีดที่จำหน่ายในสมัยนั้นมาจากหลายบริษัท เช่น บริษัทหมื่นแซ่ จำกัด ซึ่งจำหน่ายตรานกแก้ว และตรารถูป บริษัทตั้งอาจจำกัด เป็นผู้จำหน่ายตรามิกกี้เมาท์ และตราแมว นอกจากนี้ยังมีบริษัทสยามแมตซ์แฟ็กเคอรี่จำกัด ซึ่งต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อ เป็นบริษัทไม้ขีดไฟไทยจำกัด จำหน่ายตราธงไตรรงค์และตราพระยานาค โดยบริษัทที่ได้ส่ง ไม้ขีดมาจำหน่ายในเชียงรายส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทหมื่นแซ่จำกัด และบริษัทตั้งอาจจำกัด สินค้าที่จำหน่ายโดยบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดจะควบคุมไม่ให้จำหน่ายเกินราคา ที่กำหนด และบางรายการจะควบคุมปริมาณการขาย โดยจัดจำหน่ายให้กับตัวแทนร้านค้า ในอำเภอต่าง ๆ ทั่วจังหวัดเชียงราย จึงถือได้ว่าบริษัทแห่งนี้มีความสำคัญอย่างมากเนื่องจาก ต้องให้ประชาชนชาวเชียงรายทั่วทุกอำเภอมีสินค้าจำเป็นเหล่านี้ใช้อย่างพอเพียง ดังนั้นจึง

ถือได้ว่าบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดเป็นกิจการที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการค้าของเชียงรายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และทำให้ถนนธนาลัยซึ่งเป็นที่ตั้งของบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดเป็นแหล่งสำคัญของการกระจายสินค้าไปยังอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย โดยตัวแทนการค้าทุกอำเภอจะต้องมาที่ถนนธนาลัยเพื่อรับสินค้าจากบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัด ไปจำหน่าย และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปีพ.ศ. 2488 ทำให้ถนนธนาลัยกลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดยังมีบทบาทสำคัญ ประกอบกับกิจการที่ทำการค้าบนถนนธนาลัยใกล้ ๆ กับที่ตั้งของบริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดเริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งเป็นจุดดึงดูดในทางธุรกิจที่มากขึ้นเนื่องจากถนนธนาลัยเป็นศูนย์กลางที่มีสินค้าหลากหลายที่สุดในเชียงรายทั้งการค้าส่งและการค้าปลีก ประชาชนทั้งในตัวเมืองเชียงรายและต่างอำเภอดำเนินมาจับจ่ายสินค้าที่ย่านถนนธนาลัย ซึ่งเมื่อมีผู้ซื้อมากขึ้นร้านค้าก็มีเพิ่มขึ้น และเมื่อมีร้านค้าเพิ่มขึ้นผู้ซื้อก็ยิ่งมากขึ้นเป็นลำดับ ประเด็นนี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ย่านถนนธนาลัยกลายเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงรายนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง

การค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยในช่วงต่าง ๆ

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดในปลายปีพ.ศ. 2488 และถือว่าปีพ.ศ. 2489 เศรษฐกิจของเชียงรายเริ่มฟื้นตัว การค้าการลงทุนเริ่มมีมากขึ้น โดยเฉพาะในย่านการค้าที่ถนนธนาลัย หากนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2489 ถึงปีพ.ศ. 2550 ก็ถือว่าผ่านมาประมาณ 60 ปี ซึ่งนับว่าเป็นเวลานานพอสมควรที่ทำให้เห็นถึงการการค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้น ในการนำเสนอถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยจะขอนำเสนอออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลา โดยกำหนดรอบเวลาละประมาณ 20 ปี ดังนี้

รอบ 20 ปีแรก การค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยในปีพ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2510

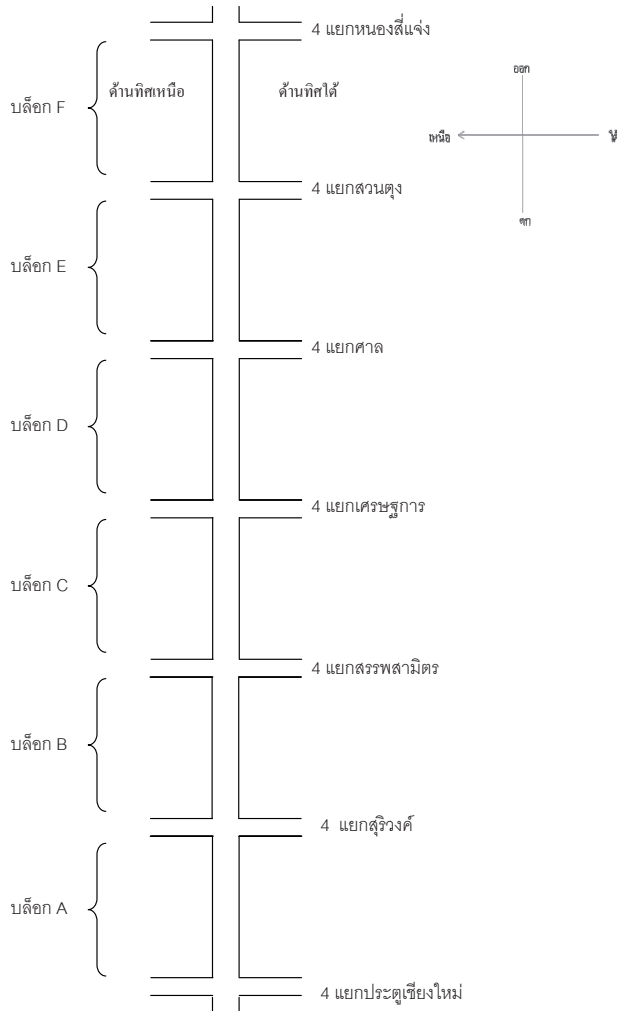
รอบ 20 ปีที่สอง การค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยในปีพ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2530

รอบ 20 ปีที่สาม การค้าการลงทุนบนถนนธนาลัยในปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550

สำหรับการนำเสนอผลจากการศึกษาเพื่อให้เข้าใจตรงกันจึงกำหนดช่วงของถนนธนาลัยโดยเรียกชื่อของจุด 4 แยก ตามชื่อที่เรียกกันตั้งแต่ดั้งเดิมโดยถนนธนาลัยเริ่มตั้งแต่ 4 แยกประตูเชียงใหม่ไปจนถึง 4 แยกหนองสีแจ่งออกเป็น 6 ช่วงถนน ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ 4 แยกประตูเชียงใหม่ ถึง 4 แยกสุริวงค์
 ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ 4 แยกสุริวงค์ ถึง 4 แยกสรรพสามิตร
 ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ 4 แยกสรรพสามิตร ถึง 4 แยกเศรษฐกิจ
 ช่วงที่ 4 ตั้งแต่ 4 แยกเศรษฐกิจถึง 4 แยกศาล
 ช่วงที่ 5 ตั้งแต่ 4 แยกศาลถึง 4 แยกสวนตุ่ง
 ช่วงที่ 6 ตั้งแต่ 4 แยกสวนตุ่งถึง 4 แยกหนองสีแจ่ง

เรียกว่าบล็อก A
 เรียกว่าบล็อก B
 เรียกว่าบล็อก C
 เรียกว่าบล็อก D
 เรียกว่าบล็อก E
 เรียกว่าบล็อก F

ภาพที่ 1 แสดงผังของถนนหลัก

ภาพที่ 2 แสดงภาพถ่ายทางอากาศของถนนหลัก

การค้าการลงทุนบนถนนหลักรอบ 20 ปีแรก ปีพ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2510

จากการที่บริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดซึ่งตั้งบนถนนหลักมีบทบาทสำคัญอย่างมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามสิ้นสุดลงในปีพ.ศ. 2488 ก็เริ่มมีกิจการที่ทำการค้าบนถนนหลักมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ถนนหลักกลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงรายในช่วงเวลานั้น

ลักษณะทั่วไปของการค้าการลงทุนบนถนนหลักในปีพ.ศ. 2449 - พ.ศ.2510 นั้นพบว่า บริษัทเชียงรายจังหวัดพาณิชย์จำกัดซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของการกระจายสินค้าไปยังอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งอยู่ในบล็อก C ทางด้านทิศเหนือโดยจุดที่ตั้งคือมุม 4 แยกเศรษฐกิจ ซึ่งกิจการการค้าส่วนใหญ่ก็จะตั้งอยู่ในบล็อก C เช่นกัน โดยถือได้ว่าบล็อก C เป็นย่านการค้าหลักบนถนนหลัก สำหรับบล็อก B นั้นมีกิจการค้าเพียงเล็กน้อย ส่วนบล็อกอื่นๆ แทบจะไม่มีกิจการการค้าอยู่เลยมีเพียงหน่วยงานราชการ และบ้านพักอาศัย รวมทั้งยังมีพื้นที่ว่างเปล่าจำนวนมากในถนนหลัก โดยเฉพาะบล็อก A มีร้านค้าน้อยมากส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยหรือที่ว่างเปล่า สำหรับลักษณะของอาคารบ้านเรือนและร้านค้าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สั้นสุดใหม่ๆ จะเป็นลักษณะบ้านไม้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ส่วนในบล็อก C ที่เป็นย่านการค้าหลักส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้สองชั้น ตลอดเส้นถนน ด้านหน้าบ้านจะเป็นคูน้ำแบบลำเหมืองเปิด ทุกบ้านจึงต้องใช้ไม้พาดระหว่างบ้านกับถนนเพื่อให้คนเดินข้าม ส่วนบ้านที่เป็นร้านค้าก็จะทำทางข้ามที่กว้างขึ้นเพื่อความสะดวกของลูกค้า สำหรับที่ดินนั้นตลอดถนนสายหลักส่วนใหญ่จะเป็นที่ของราชพัสดุ แต่ก็มีส่วนที่เป็นที่ส่วนบุคคลเรียกว่าที่กรรมสิทธิ์ ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตประมาณเมื่อ 80- 90 ปีที่ผ่านมา หากบ้านในเทศบาลเมืองเชียงรายหลังใดที่มุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องซีเมนต์ รัฐบาล

จะยกทำให้เป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคล แต่หากมุ่งหลังคาด้วยใบตองหรือหญ้าคา รัฐบาลจะไม่ยกให้ สำหรับอาคารในถนนหนาแน่นส่วนใหญ่เป็นที่ของราชพัสดุเนื่องจากในอดีตถนนเส้นนี้ยังไม่เจริญจึงมีประชาชนสร้างบ้านแบบถาวรค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านอาศัยแบบชั่วคราวที่มุ่งหลังคาด้วยใบตองหรือหญ้าคา แม้แต่ร้านค้าของคนจีนในย่านนี้ก็ เป็นอาคารชั่วคราว เนื่องจากคนจีนที่มาจากแผ่นดินใหญ่ยังมีความคิดที่จะกลับไปตายยังบ้านเกิด จึงไม่ได้สร้างอาคารแบบถาวรจึงเป็นเหตุผลที่ที่ดินส่วนใหญ่บนถนนหนาแน่นเป็นที่ของราชพัสดุ

สำหรับกิจการที่ดำเนินการบนถนนหนาแน่นในปีพ.ศ. 2449 - พ.ศ. 2510 กิจการการค้าที่อยู่บนถนนหนาแน่นมีหลายแห่งที่ก่อตั้งก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้ดำเนินการต่อไปในช่วงหลังสงครามสิ้นสุด รวมทั้งมีกิจการค้าที่เข้ามาดำเนินการในถนนหนาแน่นอีกหลายแห่งโดยกิจการที่ดำเนินการบนถนนหนาแน่นในช่วงปีพ.ศ. 2449 - พ.ศ. 2510 นั้นส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดในครัวเรือนทั่วไป รวมทั้งมีร้านอาหารและเครื่องดื่ม โรงแรม โรงภาพยนตร์ ร้านถ่ายรูป ร้านเสริมสวย ร้านขายยา ร้านจำหน่ายเสื้อผ้า นาฬิกา รองเท้า หนังสือ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นว่า ถนนหนาแน่นมีทุกสิ่งทุกอย่างในย่านแห่งนี้ และจึงถือได้ว่าถนนหนาแน่นเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงราย ในช่วงเวลาขณะนั้น สำหรับตัวอย่างของกิจการต่างๆ มีดังนี้

- กิจการจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดต่างๆ เครื่องมือก่อสร้าง และกิจการร้านสรรพสินค้า เช่น ร้านไท่หมงเฮง ร้านศรีปัญญา ร้านแสงรุ่งไทย ร้านฉ้อฉลุ กี่ ร้านเอ็งกี่ ร้านไซ้สุภาพนิษฐ์ ร้านอิงยิบเฮง ร้านอิมกี่ ร้านย่งหลี่เส็ง และ ร้านย่งหลี่เส็ง เป็นต้น
- กิจการร้านเสริมสวย เช่น ร้านนวลจันทร์ และร้านเสริมสวยวิไล เป็นต้น
- กิจการโรงภาพยนตร์ ได้แก่ โรงภาพยนตร์สุริวงค์ และโรงภาพยนตร์ราชา
- กิจการโรงแรม ได้แก่ โรงแรมศรีเชียงราย โรงแรมศรีชนาลัย และโรงแรมเผ่าวัฒนา
- กิจการจำหน่ายหนังสือ เช่น ร้านโพธิ์ทอง ร้านพลเมืองไทย และร้านชมพร เป็นต้น
- กิจการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ร้านสมบุญณ์ ร้านกาแฟทิพรศ ร้านเจ้าเฮียง ร้านรวมมิตร ร้านศรีอ่องทอง ร้านสุขโอชา เป็นต้น
- กิจการร้านถ่ายรูป ร้านฉายาสมจิตร และร้านเชียงรายโฟโต้

- กิจการร้านรับซ่อมและจำหน่ายนาฬิกา เช่น ร้านไพบูลย์ภัณฑ์ ร้านศรีประเสริฐ ร้านไทรนคร และร้านนาฬิกาทอง เป็นต้น
- กิจการร้านจำหน่าย-ตัดเย็บเสื้อผ้า เช่น ร้านอุทัย ร้านยังเฮงหลี ร้านจาวลาสโตร์ ร้านแสงรุ่งไทย ร้านตัดผ้าเพ็ญประกายร้านดำรงอาภรณ์ ร้านยุพินศิลป์ และร้านอัมพร เป็นต้น
- กิจการร้านขายยา เช่น ร้านเชียงรายโอสถ และร้านชินหมื่นแซ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นร้านเรือนชัยโอสถ) เป็นต้น
- กิจการร้านจำหน่ายรถและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น ร้านเลี้ยวเกี และร้านเพื่อนไทยสหราชอาณาจักร เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกิจการประเภทอื่นๆ เช่น ร้านพิศมัยพานิช (เป็นตัวแทนจำหน่ายปืนในจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาภายหลังได้จำหน่ายรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ยี่ห้อฮอนด้า) ร้านสามดาวเชียงราย (จำหน่ายเครื่องแบบข้าราชการ) ร้านซีเปียว (จำหน่ายขนมที่ทันสมัยประเภทต่างๆ ทั้งทำเองและสั่งมาจำหน่ายจากต่างประเทศ) ร้านทรงสมัย (เป็นร้านซ่อมและจำหน่ายรองเท้าที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น) ร้านเกลิงกาเวส (จำหน่ายยาคุมยาบำรุงต่างๆ) ร้านทองสุวรรณพาณิชย์ (ร้านทองแห่งแรกของเชียงราย) ร้านตัดผมบุญมี ร้านเลี้ยวเกี (จำหน่ายน้ำมัน และรถจักรยาน) ร้านเป็งจ้วน (จำหน่ายสังฆภัณฑ์) ร้านง่วนจ๊ว (จำหน่ายและรับซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล) ร้านอรุณสวัสดิ์ (ร้านตัดเสื้อและรับสอนการช่างฝีมือ) และร้านหงส์ทองพาณิชย์ (ร้านตัดผม-ตัดเสื้อสตรี และจำหน่ายเครื่องสำอาง) เป็นต้น

กิจการเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบล็อก C รองลงมาอยู่ในบล็อก B โดยบางแห่งก็ยังคงดำเนินกิจการมาจนถึงยุคปัจจุบัน แต่บางแห่งก็ได้เลิกกิจการไปแล้ว และบางแห่งเจ้าของกิจการก็ได้หันไปทำธุรกิจประเภทอื่นแทน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัย ในปีพ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2510 การเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยในช่วง 20 ปีแรก ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปี โดยมีปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงหลายประการดังนี้

- การเกิดไฟฟ้าใหม่ตลาดสดและร้านค้าในย่านถนนรัตนาลัยในปีพ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่มีผลกระทบมากที่สุดกับการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยในช่วงปีพ.ศ.2489 - พ.ศ. 2510 เหตุการณ์ไฟฟ้าใหม่ตลาดสดนี้เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ.2494 ไฟฟ้าได้เริ่มใหม่บริเวณทางเข้าตลาดสดทางทิศตะวันตก และใหม่ลุกลามไปทั่วทั้งตลาด

รวมทั้งไหม้ตัวอาคารร้านค้าตามถนนหน้าวัดทางทิศเหนือในบล็อก C ทั้งหมด เนื่องจากตัวอาคารเป็นไม้ไฟจึงไหม้อย่างรวดเร็ว และความร้อนที่เกิดขึ้นอย่างมากทำให้ไฟไหม้ข้ามถนนไปไหม้ตัวอาคารร้านค้าบนถนนหน้าวัดทางด้านทิศตะวันตกในบล็อก C ไฟไหม้ครั้งนี้ทำให้การค้าของเขียงรายหยุดชะงักไปทันที เนื่องจากร้านค้าใหญ่ ๆ ที่สำคัญของเขียงรายส่วนใหญ่อยู่ในบล็อก C ของถนนหน้าวัดซึ่งถูกไฟไหม้หมด ผลของไฟไหม้ครั้งนี้ทำให้สินค้าส่วนใหญ่ของร้านค้าในย่านถนนหน้าวัดเสียหายจากการถูกไฟไหม้และทำให้ไม่มีสินค้าที่จะกระจายไปต่างอำเภอ ส่งผลให้เกิดความขาดแคลนสินค้าไปทั่วจังหวัดเขียงรายอยู่ระยะเวลาหนึ่ง

หลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ร้านค้าในย่านถนนหน้าวัดจนเสียหายหมดทั้งในส่วนของตัวอาคารและสินค้า กิจกรรมต่างๆในย่านถนนหน้าวัดที่ถูกไฟไหม้ก็กลับมาทำการค้าใหม่โดยเจ้าของกิจการส่วนใหญ่ที่เป็นคนจีนที่อาศัยเครือข่ายที่จังหวัดลำปางในการขอเครดิตสินค้ามาจำหน่าย โดยตัวร้านค้านั้นใช้การก่อสร้างแบบชั่วคราว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพิงมุงใบตองหรือหญ้าคา และดำเนินการในลักษณะนี้อยู่หลายปีเนื่องจากผู้ประกอบการยังไม่มีเงินก่อสร้างอาคารใหม่ จนประมาณปีพ.ศ. 2498 ก็มีการสร้างเป็นตึกคอนกรีต 2 -4 ชั้นเกือบทั้งหมดในถนนหน้าวัดตรงบล็อก C และเมื่อเปลี่ยนสภาพเป็นตึกที่ดูทันสมัยก็ทำให้ย่านถนนหน้าวัดโดยเฉพาะบล็อก C มีความคึกคักกลับคืนมา ในขณะที่ถนนหน้าวัดบล็อกอื่นๆ ตัวอาคารส่วนใหญ่ยังมีสภาพเป็น ไม้เหมือนเดิมเนื่องจากตึกอาคารไม่ได้ถูกไฟไหม้จึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงในช่วงนั้น

- การมีโรงภาพยนตร์บนถนนหน้าวัด หลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ร้านค้าในย่านถนนหน้าวัดได้ไม่นานก็มีโรงภาพยนตร์เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2495 คือโรงภาพยนตร์ไรย์ล ต่อเปลี่ยนเจ้าของกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็น โรงภาพยนตร์สุริวงค์ซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของบล็อก B มุม 4 แยกสุริวงค์ ซึ่ง 4 แยกนี้ถูกเรียกชื่อตามโรงภาพยนตร์แห่งนี้ การมีโรงภาพยนตร์ทำให้ถนนหน้าวัดมีความคึกคักอย่างมากเนื่องจากในยุคสมัยนั้นความบันเทิงยังมีไม่มากโรงภาพยนตร์จึงเป็นความบันเทิงที่นิยมมากที่สุด ซึ่งโรงภาพยนตร์แห่งนี้ นอกจากจะดึงดูดคนให้เดินทางมาชมถนนหน้าวัดมากขึ้นแล้ว ยังทำให้ช่วงกลางคืนมีความสว่างไสวจนทำให้กิจการในถนนหน้าวัดสามารถทำการค้าในช่วงกลางคืนได้มากขึ้น และนอกจากเป็นที่ฉายภาพยนตร์แล้วโรงภาพยนตร์สุริวงค์ยังเป็นสถานที่จัดงานบันเทิงต่างๆ เช่น งานลอยกระทง การประกวดร้องเพลง รวมทั้งเป็นสถานที่จัดการแสดงดนตรีของนักร้องระดับประเทศ เช่น สมยศ ทัศนพันธ์ ก็เคยมาแสดงที่นี่ ทำให้ย่านโรงภาพยนตร์สุริวงค์เป็นแหล่งบันเทิงที่สำคัญในยุคสมัยนั้น และต่อมาภายหลังถนนหน้าวัดบล็อก B ด้านทิศ

เหนือห่างจากโรงภาพยนตร์สุริวงค์ไม่กี่คูหาก็มีโรงภาพยนตร์เกิดขึ้นอีกแห่งชื่อ โรงภาพยนตร์ราชซึ่งก็เรียกได้ว่าย่านนี้มีความคึกคักมากที่สุดในเชียงราย

- เหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงเสด็จฯ ประพาสเหนือเป็นครั้งแรกและได้เสด็จฯ มายังเชียงราย ในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2501 โดยภายในตัวเมืองและหลายๆอำเภอรอบนอกมีความคึกคัก เป็นพิเศษหลังจากที่ได้ทราบข่าวว่าพระองค์ท่านจะเสด็จฯมายังจังหวัดเชียงราย ตามถนน หนทางสายหลักต่างๆ แน่นขนัดไปด้วยผู้คนที่ยืนรอรับเสด็จ พร้อมทั้งยังมีการประดับประดา ด้วยธงต่างๆ เพื่อแสดงความจงรักภักดีที่มีต่อทั้ง 2 พระองค์ และภายในตัวเมืองนั้นยัง แน่นขนัดไปด้วยผู้คนที่ยืนจับจองที่เพื่อรับเสด็จฯให้ใกล้ชิดที่สุด โดยเฉพาะถนนสาย หนาหลักที่พระองค์เสด็จฯ ผ่านด้วยรถยนต์พระที่นั่ง การเสด็จฯ มาครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่รัชกาลที่ 9 เสด็จฯ มายังเชียงราย รวมทั้งมีบุคคลสำคัญที่อยู่ในรัฐบาลในขณะนั้น ได้ตามเสด็จมาด้วย เหตุการณ์นี้ทำให้เกิดความคึกคักอย่างมากและได้ทำให้เกิดโครงการ ตามพระราชดำริหลายโครงการ จึงส่งผลให้เศรษฐกิจของเชียงรายในช่วงนี้ดีขึ้น ซึ่งกิจการที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดก็คือกิจการในย่านถนนหนาหลักซึ่งเป็นแหล่ง กระจายสินค้าไปทั่วเชียงราย

การค้าการลงทุนบนถนนหนาหลักในรอบ 20 ปีที่สอง ปีพ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2530

หลังจากผ่านสงครามโลกครั้งที่ 2 มาประมาณ 20 ปี กิจการที่ทำการค้าบนถนน หนาหลักก็มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดของเชียงราย จึงเป็นแรงดึงดูดให้มีผู้ที่สนใจเข้ามาลงทุนจำนวนมาก ถนนหนาหลักจึงมีความสำคัญต่อ เศรษฐกิจของเชียงรายเป็นอย่างมาก สำหรับการค้าการลงทุนบนถนนหนาหลักในรอบ 20 ปี ที่สอง มีประเด็นสำคัญดังนี้

ลักษณะทั่วไปของการค้าการลงทุนบนถนนหนาหลักในปีพ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2530 ถนนหนาหลักในช่วงแรกของรอบ 20 ปีที่สอง (พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2530) นี้ ในช่วง ประมาณพ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2515 การค้าในถนนหนาหลักยังมีความคึกคักที่สุดในบล็อก C รองลงมาคือบล็อก B โดยสภาพอาคารใน 2 บล็อกนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นตึก 2 - 4 ชั้น ที่ดูทันสมัยมากในขณะนั้น ส่วนบล็อกอื่น ๆ มีบางส่วนที่ตัวอาคารเป็นตึกและเป็นไม้ แบบดั้งเดิมสลับกันไปในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ. 2511 กิจการบนถนนหนาหลักที่มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนอกจากกิจการท้องถิ่นทั้งที่ตั้งอยู่เดิมและจากที่อื่น ๆ แล้ว ยังมีกิจการจากส่วนกลาง ของประเทศเข้ามาเปิดกิจการในเชียงราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของธุรกิจทางการเงิน

เช่น ธนาคาร และ บริษัทเงินทุน สำหรับธุรกิจทางการเงินที่เปิดดำเนินงานในถนนหน้าผา
เช่น ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์จำกัด (บล็อกร C) ธนาคารไทยพาณิชย์ (บล็อกร D) ธนาคาร
ออมสิน (บล็อกร D) ธนาคารกรุงเทพจำกัด (บล็อกร D) ธนาคารทหารไทย (ตั้งอยู่บน
ระหว่าง 4 แยกสุริยวงศ์กับ 3 แยกหน้าโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม) บริษัทไทยเงินทุน (บล็อกร
C) ฯลฯ การเข้ามาดำเนินงานของธุรกิจทางการเงินบนถนนหน้าผายังทำให้ถนนสายนี้เป็น
ย่านเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของเชียงรายเพราะเป็นทั้งศูนย์กลางของหน่วยงานราชการ
ศูนย์กลางทางด้านการค้า และศูนย์กลางทางการเงิน

สำหรับกิจการที่ดำเนินการบนถนนหน้าผาในปีพ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2530 นั้นพบว่า
จากการที่กิจการบนถนนหน้าผามีมากขึ้น ทำให้เป็นย่านธุรกิจที่คึกคักที่สุดของเชียงราย
ซึ่งนอกจากกิจการท้องถิ่นที่ดำเนินการมาตั้งแต่รอบ 20 ปี แรกแล้วยังมีกิจการที่เกิดขึ้น
ในช่วงระยะเวลานี้อีกหลายกิจการ โดยพบว่ากิจการจำหน่ายทองรูปพรรณนั้น
มีเพิ่มมากขึ้นจนถือว่าถนนหน้าผาเป็นย่านของร้านทอง นอกจากนี้สำนักงานทนายความ
ก็ได้มาเปิดดำเนินการมากขึ้น ส่วนกิจการประเภทอื่นๆที่จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป
ร้านจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ รถจักรยานยนต์ ก็ได้มาเปิดดำเนินการบนถนนสายนี้
เช่นกัน จึงเป็นตัวที่ช่วยเสริมให้ถนนหน้าผาเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดในจังหวัดเชียงราย
ในช่วงเวลาขณะนั้น สำหรับตัวอย่างของกิจการที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้ ได้แก่

- กิจการจำหน่ายทองรูปพรรณ เช่น ห้างทองสวิสส์เชียงราย
ร้านทองสุขสมบูรณ์ ห้างทองเขาวราช ห้างทองใบหยก ห้างทองชูสวัสดิ์ และห้างทองลิ้ม
แข่งเฮง เป็นต้น

- กิจการร้านถ่ายรูป เช่น ร้านคิงส์ และร้านนารายคัลเลอร์ เป็นต้น
- กิจการร้านรับซ่อมและจำหน่ายนาฬิกา เช่น ร้านไทยเจริญนาฬิกา เป็นต้น
- กิจการร้านจำหน่ายเสื้อผ้า เช่น ร้านไทยนคร และร้านเจริญภัณฑ์ เป็นต้น
- สำนักงานทนายความ เช่น อัครไศรภพทนายความ สำนักงานสุนทร
เจริญสุรพล ทนายความ และสำนักงานทนายความประสานสวัสดิ์และเพื่อน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกิจการประเภทอื่นๆ เช่น โรงเรียนเสริมสวยสร้อยทิพย์
ร้านจิราภรณ์ (จำหน่ายรถจักรยาน) ร้านสายสะลอง ครอสติช (จำหน่ายครอสติช)
ร้านเจริญมิตร (จำหน่ายซีดีเพลงและหนังสือ) หจก.จักรวาลพาณิชย์ (จำหน่ายเครื่องเสียง
รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ยี่ห้อ คัสสัน)

กิจการเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปยังบล็อกต่างๆ แต่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบล็อก
C และบล็อก B โดยกิจการค้าเหล่านี้ยังดำเนินการมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนบนถนนนวลีย ในปีพ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2530 คือ การมีสถานีขนส่งแห่งใหม่ ในปีพ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของท่ารถด้านการค้าในตัวเมืองเชียงราย เนื่องจากในช่วงประมาณ พ.ศ.2511-พ.ศ.2520 ปริมาณรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในเชียงรายยังมีไม่มากนัก การเดินทางเข้ามายังเชียงรายประชาชนส่วนใหญ่ยังใช้บริการรถโดยสารประจำทาง ซึ่งแต่เดิมรถโดยสารประจำทางที่นิยมจะเป็นรถโดยสารสองแถวที่จอดรับผู้โดยสารที่ท่ารถด้านหลังตลาดสดเทศบาล ที่เรียกว่าท่ารถวัดมุงเมืองซึ่งใกล้กับย่านการค้าบนถนนนวลีย ดังนั้นเมื่อประชาชนจากต่างอำเภอเข้ามาจับจ่ายในตัวเมืองเชียงรายส่วนใหญ่ก็ใช้บริการรถโดยสารสองแถวด้านหลังตลาดสดเทศบาล และจับจ่ายในรัศมีใกล้ๆ กับท่ารถเพื่อความสะดวกในการขนสินค้า ซึ่งแหล่งจับจ่ายหลักๆ ก็คือในตลาดสดเทศบาลและร้านค้าต่างๆ บนถนนนวลีย ด้วยเหตุนี้ท่ารถด้านหลังตลาดสดเทศบาลจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลดีอย่างมากต่อการค้าบนถนนนวลีย ประกอบกับก่อนการมีสถานีขนส่งแห่งใหม่รถโดยสารประจำทางไปยังต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดยังใช้วิธีวิ่งรวนในตัวเมืองเชียงรายเพื่อรับผู้โดยสารโดยส่วนใหญ่จะวนผ่านเส้นถนนนวลีย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีสถานีขนส่งแห่งใหม่ โดยเป็นจุดเชื่อมเส้นทางไปยังอำเภอต่างๆ ในเชียงราย รวมทั้งเป็นจุดเชื่อมเส้นทางไปยังต่างจังหวัด จึงเป็นจุดศูนย์กลางของการเดินทางของประชาชนในเชียงราย ทำให้บริเวณรอบๆ สถานีขนส่งเริ่มมีการค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ และต่อมาได้มีโรงภาพยนตร์บริเวณใกล้กับสถานีขนส่งแห่งนี้ โดยเริ่มจากโรงภาพยนตร์เชียงรายรามา 1 ในปีพ.ศ 2516 และต่อมาได้มีโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งคือโรงภาพยนตร์เชียงรายรามา 2 ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าและทันสมัยกว่าโรงภาพยนตร์เชียงรายรามา 1 นอกจากนี้บริเวณใกล้กับสถานีขนส่งยังมีโรงแรมเวียงอินทร์ซึ่งเป็นโรงแรมที่ทันสมัยที่สุดของเชียงราย ในเวลานั้น รวมทั้งบริเวณใกล้กับสถานีขนส่งแห่งนี้ยังเกิดห้างสรรพสินค้าอินเตอร์ (ที่ตั้งคือสรรพสินค้าเอ็ดสันในปัจจุบัน) ที่ถือว่าเป็นห้างขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุดในยุคนั้นเช่นกัน บริเวณใกล้กับสถานีขนส่งเริ่มมีกิจการค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น บริเวณถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ใกล้กับเส้นทางเข้า-ออก ของรถโดยสาร ก็มีสวนสนุกขนาดใหญ่คือ ลิลลี่ปาร์ค (บริเวณใกล้กับ พ.พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบัน) ที่มีทั้งสระว่ายน้ำ ซิงช้าสวรรค์ที่เห็นทิวทัศน์ตัวเมืองเชียงราย ศาลาไอศกรีม เรือปั่น ฯลฯ การเกิดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้อาคารค้าบนถนนนวลียถูกลดบทบาทไปอย่างมาก

การค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยในรอบ 20 ปีที่สาม ปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550

ในช่วงต้นของการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยรอบ 20 ปีที่สาม (พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550) ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6 (2530-2534) โดยถือว่าเป็นยุคทองของเศรษฐกิจไทย ซึ่งเศรษฐกิจไทยช่วงนี้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อันเนื่องจากการลงทุนจากต่างประเทศและการมีเสถียรภาพทางการเมือง โดยในช่วงเวลานี้รัฐบาลซึ่งมี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีนโยบายให้ไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียเช่นเดียวกับเกาหลีใต้ สิงคโปร์ ไต้หวัน และฮ่องกง โดยการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มศักยภาพในการผลิตเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เศรษฐกิจของไทยในช่วงนี้จึงมีการเติบโตอย่างมาก โดยส่งผลดีไปทั่วประเทศ ซึ่งเชียงรายก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลดีจากเศรษฐกิจที่มีการเติบโต ทำให้เกิดการลงทุนในด้านต่างๆ มากมายในเชียงราย และประเด็นเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยในช่วงปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550 ด้วยเช่นกัน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

ลักษณะทั่วไปของการค้าการลงทุนบนถนนรัตนาลัยในปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550 ถนนรัตนาลัยในช่วงต้นของรอบ 20 ปีที่สาม ถือได้ว่าอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศมีอัตราการขยายตัวอย่างมาก โดยในปีพ.ศ. 2531 - 2533 ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงนั้นสูงถึงกว่าร้อยละ 10 ทำให้กำลังซื้อของประชาชนมีมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อการค้าในย่านถนนรัตนาลัยเช่นกัน กิจกรรมในช่วงนี้มีทั้งกิจการดั้งเดิมจากยุคแรกๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และกิจการที่เกิดขึ้นใหม่ในยุคหลัง ตัวอาคารส่วนใหญ่เป็นตึกเกือบทั้งหมด โดยยังมีอาคารไม้เพียงบางส่วน ความสำคัญของถนนรัตนาลัยในฐานะย่านการค้าเริ่มลดลงตั้งแต่ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากในช่วงที่เศรษฐกิจดีมากในปี พ.ศ. 2531 - 2534 กิจการต่างๆ เริ่มขยายตัวออกไปยังทำเลอื่น ๆ เช่น กิจการจำหน่ายจักรยานยนต์ซึ่งขายดีมากในช่วงเศรษฐกิจดี ส่วนใหญ่ไปตั้งอยู่ในย่านสี่แยกประตูสลี ส่วนกิจการรถยนต์ส่วนใหญ่ได้ขยายออกไปตั้งโชว์รวมบนถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่ตั้งอยู่ย่านสี่แยกประตูสลีและบนถนนซูเปอร์ไฮเวย์ รวมทั้งกิจการขนาดใหญ่ในเชียงรายก็ได้ขยายสาขาออกไปยังอำเภอต่างๆ และจังหวัดใกล้เคียง ในขณะที่กิจการร้านทองและร้านจำหน่ายแว่นตาก็ยังคงตั้งอยู่บริเวณถนนรัตนาลัยเช่นเดิม เมื่อนับถึงในช่วงเวลานี้ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของเชียงรายไม่ได้อยู่เพียงย่านถนนรัตนาลัยแล้ว เนื่องจากกิจการค้าต่างๆ ได้กระจายออกไปทั่วจังหวัดเชียงราย กิจการที่ดำเนินการบนถนนรัตนาลัยในปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550 มีกิจการที่ดำเนินการ

บนถนนหลักนอกจากกิจการท้องถิ่นที่ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงระยะเวลาที่ 1 และช่วงระยะเวลาที่ 2 แล้วยังมีอีกหลายกิจการโดยส่วนใหญ่ที่สังเกตได้ชัดคือการมีกิจการจำหน่ายของรูปพรรณและอัญมณีอีกจำนวนมากซึ่งเป็นการเสริมจุดเด่นของถนนหลักที่ถือว่าเป็นย่านร้านทองมาตั้งแต่ช่วง 20 ปีรอบที่ 2 รวมทั้งมีร้านจำหน่ายแว่นตามากขึ้นหลายร้านจนถือว่าเป็นเส้นถนนที่มีร้านแว่นตามากที่สุด และที่สำคัญคลินิกแพทย์กว่า 10 แห่งก็เปิดดำเนินการบนถนนแห่งนี้ แต่กิจการบางประเภทก็หายไปจากถนนหลัก เช่น โรงแรม โรงภาพยนตร์ ร้านสรรพสินค้า ร้านจำหน่ายรถยนต์ รถจักรยานยนต์ สำหรับตัวอย่างกิจการที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ 3 ได้แก่

- กิจการจำหน่ายของรูปพรรณและอัญมณี เช่น ห้างทองเจ็ญ ห้างทองฮั่วลักษณะ ห้างทองสายอุทัย 2 ห้างทองศิริไทย ห้างทองสายอุทัย ห้างทองศรีปัญญา ห้างเพชรทอง ศ.วิเชียร ห้างทองสกุลชัย หจก.สินชลนันท์ และร้านพีพี โกลด์ แอนด์ จิวเวอร์รี่ เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายแว่นตา เช่น แว่นท็อปเจริญ ร้านแว่นตาบิวตี้ฟูล ร้านเจริญนครการแว่น และร้านแว่นตาซิติ์ เป็นต้น

- กิจการคลินิกแพทย์ เช่น ประจักษ์ทันตแพทย์ คลินิก ฟ.พิน คลินิกแพทย์ ปริญญา คลินิกโรคมุมิแพ้+หอบหืด คลินิกทันตแพทย์สมพงษ์ คลินิกโรคเด็ก เชียงรายเลียบ คลินิกจุลพงศการแพทย์ และณัฐพลคลินิก เป็นต้น

- สำนักงานทนายความ เช่น บริษัทเชียงรายนิติธรรมจำกัด สำนักงานอนันต์ ทนายความ และสำนักงานอุดมทรัพย์ เป็นต้น

- กิจการเสริมสวยและทำผม เช่น ร้าน แฮร์ไคเม้นชั่น ร้าน Pink ร้านรันด์ ชาลอน และร้านแซมพู (วานิศ) เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายรถจักรยาน เช่น ร้านแอ๊ดจักรยาน เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายผ้าไหม เช่น ร้านคำดารา และร้านกาญจนาผ้าไหม เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ร้านเชียงรายฟู้ด ร้านนครปฐม 2 ร้านสุขโขทัยข้าวต้มจ่าสี ร้านโอโซน ร้าน Bhuja และร้านโคโว์พลัส เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายเครื่องสำอาง เช่น Oriental Princess และร้านอ๊อด กุณฑล เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายสังฆภัณฑ์+ของชำร่วยและของขวัญ เช่น ร้านมัตนาพร เชียงรายของชำร่วย และร้านอิกคิว กิฟช็อป เป็นต้น

- กิจการจำหน่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เช่นร้าน KTC คอมพิวเตอร์ และ ร้านคาเรีย คอมพิวเตอร์ Jump Wave Internet เป็นต้น

- กิจกรรมขายของชำ เช่นร้านหยงมินิมาร์ท และร้านแม่คำใส เป็นต้น
- กิจกรรมจำหน่ายเสื้อผ้า เช่นร้านสลิม และร้านทูเดย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกิจการประเภทอื่นๆ เช่น ร้านธนาทรีพย์ (จำหน่ายหนังสือ นิตยสาร)

ร้านเซียงรายช็อคเกอร์(จำหน่ายอุปกรณ์กีฬา) ร้านเจริญดีเทเลคอมแอนด์ คีอ็อปฟู้ด (จำหน่ายโทรศัพท์ และกาแฟสด) โรงเรียนสอนคนตรีบายฮาร์ทมิวสิก บมจ. อีชีบาย (ให้สินเชื่อและบัตรเครดิต) พลมิวสิก (จำหน่ายเครื่องดนตรีสากล) ร้านโอพาร์ (จำหน่ายอุปกรณ์ตัดเย็บ) ร้านถ้ำรูปนิคเจนโฟโต้ สำนักงานตรวจสอบบัญชี Perfect Home.co.ltd ร้านตัดสูท เวลด์สูทพลัส และ เซียงรายช็อคเกอร์ดีแอนครีเสิร์ฟิช (บริการรักษาความปลอดภัย) เป็นต้น

กิจการเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปยังบล็อกต่างๆ แต่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบล็อก C และบล็อก B ตามลำดับโดยกิจการเหล่านี้ยังดำเนินกิจการมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุนบนถนนนวลาลัย ในปีพ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2550 มีดังนี้

- การที่เศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปีพ.ศ.2531 - พ.ศ.2534 เป็นภาวะเศรษฐกิจที่ต่ำมาก อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) อยู่ในระดับเฉลี่ยกว่าร้อยละ10 สูงเป็นอันดับต้นๆ ของทุกประเทศทั่วโลก และสูงที่สุดนับตั้งแต่ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน ปีพ.ศ. 2504 เป็นต้นมา การที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศต่ำ ก็นำมาซึ่งการชะลอการลงทุนทั่วประเทศ เนื่องจากกำลังซื้อของผู้บริโภคมีสูงขึ้น ซึ่งในช่วงเวลานี้กิจการค้าในย่านถนนนวลาลัยก็ได้รับผลดีอย่างมาก เนื่องจากยังเป็นศูนย์กลางของย่านการค้าที่สำคัญของเซียงราย เรียกได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ดีที่สุดช่วงหนึ่งของการค้าในย่านถนนนวลาลัย แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาวะเศรษฐกิจดีจะทำให้การค้าในย่านนี้ดีมาก แต่ผลเสียที่ตามมาคือการจราจรแออัดเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ดีทำให้มีการซื้อรถมากขึ้นจึงทำให้ผู้บริโภคหันไปใช้บริการในทำเลอื่นๆ ที่มีความสะดวกมากกว่า

- ปัญหาการจราจรเกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในปีพ.ศ.2531 - พ.ศ.2532 และหลังจากนั้นปริมาณยอดขายรถยนต์และรถมอเตอร์ไซค์มีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การจราจรบนถนนนวลาลัยมีปริมาณมากขึ้น จนปีพ.ศ.2540 ได้มีการกำหนดให้ถนนนวลาลัยเป็นถนนสำหรับรถวิ่งทางเดียว (One Way) เพื่อความสะดวกในการจราจรและความคล่องตัวของการเดินทางผ่านถนนเส้นนี้ แต่กิจการต่าง ๆ ในย่านถนน

ชนาคล้ายเรียกหรือให้กลับไปเป็นถนนสำหรับให้รถวิ่งได้สองทางเหมือนเดิม เนื่องจากเห็นว่าถนนสำหรับรถวิ่งทางเดียวทำให้ลูกค้าไม่ความสะดวกในการไปใช้บริการร้านค้าบนถนนสายนี้ รวมทั้งยังเห็นว่าทำให้เศรษฐกิจในย่านนี้ตกต่ำลง ภายหลังไม่นานหน่วยงานของรัฐก็มิชอบนโยบายให้กลับไปเป็นถนนสำหรับรถวิ่งได้สองทางเหมือนเดิม แต่อย่างไรก็ตามความหนาแน่นของการจราจรบนถนนคล้ายที่มีปริมาณมากขึ้น ทำให้เกิดความไม่สะดวก และทำให้ลูกค้าหันไปจับจ่ายยังทำเลอื่นที่สะดวกกว่า

- การเกิดโครงการพัฒนาคอยตุง โดยโครงการได้เริ่มดำเนินงานในปีพ.ศ. 2531 เพื่อพัฒนาพื้นที่คอยตุง ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 93,515 ไร่ ในเขตอำเภอแม่จัน อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การดำเนินงานตามแผนพัฒนาดังกล่าว มีมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงาน พร้อมกันนั้นได้มีการจัดสร้างพระตำหนักคอยตุงขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับพักผ่อนและทรงงานปลูกป่าที่คอยตุง ของสมเด็จพระเจ้า โดยสวนแม่ฟ้าหลวง ซึ่งอยู่ตรงเนินเขาด้านหลังพระตำหนักคอยตุง ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่พัฒนาโครงการคอยตุง และตามแผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตในโครงการพัฒนาคอยตุงนั้นมีการจัดตั้ง ศูนย์ฝึกอาชีพพหุภาคี โดยเป็นศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พร้อมกับฝึกฝนอาชีพควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้บำบัดนำไปใช้ประกอบอาชีพเมื่อหายเป็นปกติแล้ว และมีการจัดตั้ง โรงเรียนสังวาลย์วิทย์ และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อออกไปทำงาน ตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระเจ้าค่อไป การปลูกป่าสร้างคนในโครงการพัฒนาคอยตุง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่แก่แผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อประชาชนชาวเชียงราย ซึ่งโครงการทำให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน การเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจของเชียงรายดีขึ้นเป็นลำดับจากโครงการพัฒนาคอยตุง ทำให้ส่งผลดีอย่างมากต่อเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงราย แต่เนื่องจากย่านการค้าของเชียงรายได้กระจายไปยังทำเลต่างๆ ทั่วเชียงราย โดยไม่ได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะที่ย่านการค้าบนถนนคล้ายเหมือนเช่นในอดีต ดังนั้นถึงแม้โครงการพัฒนาคอยตุงจะส่งผลดีต่อย่านการค้าบนถนนคล้ายแต่ก็ไม่ส่งผลมากนัก

- เหตุการณ์ที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 โดยวิกฤตเศรษฐกิจไทยเริ่มเกิดขึ้นนับแต่ปลายปี 2538 เป็นต้นมา ภาวะการส่งออกของไทยเริ่มชะลอตัว ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเศรษฐกิจโลก และค่า

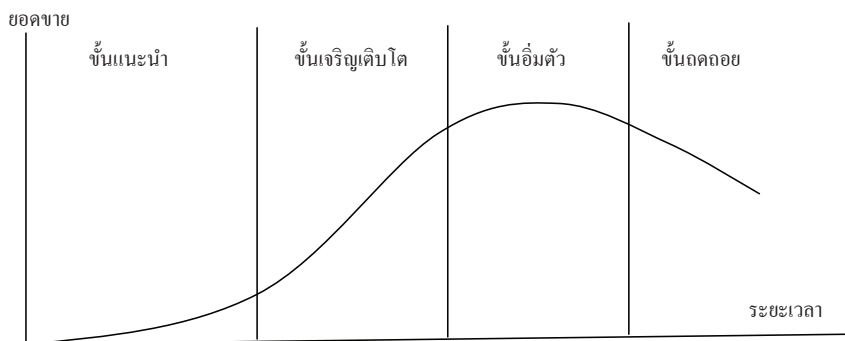
ของเงินบาทที่สูงเกินไป ควบคู่กับดัชนีราคาผู้บริโภคที่สูงขึ้นจนทำให้เป็นที่คาดการณ์กันว่าค่าของเงินบาทจะต้องลดลง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับค่าของเงินบาท รัฐบาลไทยพยายามรักษาค่าเงินบาทจนต้องสูญเสียเงินทุนสำรองเงินตราไปจนเกือบหมด ในขณะที่เดียวกันกับการเปิดเสรีทางการเงิน และการที่อัตราดอกเบี้ยในประเทศไทยสูงขึ้น จึงมีเงินทุนไหลเข้ามามาก มีการกู้หนี้ยืมสินกันอย่างมากมาย และสถาบันการเงินก็ได้ปล่อยสินเชื่อค่อนข้างง่าย ขาดความระมัดระวัง รวมทั้งมีการกู้เงินไปใช้จ่ายในการบริโภคและการเก็งกำไรในตลาดหลักทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต รวมทั้งในช่วงนี้สถาบันการเงินถูกปิด ธุรกิจล้มละลาย อัตราการว่างงานสูงขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน นับเป็นวิกฤตเศรษฐกิจที่มีความรุนแรงที่สุดอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจไทยซึ่งส่งผลกระทบไปทุกภาคส่วน ซึ่งเชียงรายก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ ปัจจัยนี้ทำให้การค้าในเชียงรายซบเซาลงซึ่งรวมถึงการค้าในย่านถนนหน้าดอยด้วยเช่นกัน

- การที่บิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ (Big C Supercenter) มาตั้งยังจังหวัดเชียงราย โดยได้เริ่มเปิดดำเนินการในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2540 บริเวณถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ซึ่งบิ๊กซีเป็นธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในรูปแบบซูเปอร์เซ็นเตอร์ขนาดใหญ่ที่จัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคที่หลากหลายในราคาต่ำ รวมทั้งมีร้านค้าที่ทันสมัยอยู่ภายใน และยังมีธนาคาร โรงภาพยนตร์ ร้านอาหารจานด่วน ฯลฯ รวมทั้งมีความสะดวกสบายทั้งเครื่องปรับอากาศ ที่จอดรถ การเกิดบิ๊กซีในเชียงรายทำให้เป็นจุดดึงดูดผู้ซื้อจากทั่วทุกแห่งในเชียงรายให้มายังที่แห่งนี้ ความที่บิ๊กซีมีสินค้าและบริการที่หลากหลายทำให้เป็นคู่แข่งกับกิจการทั่วเชียงราย แม้แต่กิจการในตลาดสด และที่แน่นอนบิ๊กซีคือคู่แข่งที่สำคัญของกิจการในย่านถนนหน้าดอย โดยเฉพาะสินค้าหลักๆ ในย่านถนนหน้าดอยส่วนมีที่บิ๊กซีแต่บิ๊กซีมีความสะดวกสบายมากกว่าทั้งอากาศที่เย็นสบายจากเครื่องปรับอากาศและที่จอดรถในปริมาณที่มาก ดังนั้นการเกิดกิจการบิ๊กซีในพ.ศ. 2540 คือส่วนสำคัญที่ทำให้การค้าในย่านถนนหน้าดอยถูกลดบทบาทลงไปอย่างมาก

จากการที่ย่านการค้าบนถนนหน้าดอยซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าที่สำคัญที่สุดของเชียงรายตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านมาจนถึงปีพ.ศ. 2550 มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เห็นว่า เมื่อเวลาผ่านไปบทบาททางการค้าของถนนหน้าดอยมีมากขึ้นและต่อมามีบทบาททางการค้าของถนนหน้าดอยก็ได้ลดลงไปเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนนรัตนาลัยในรอบ 60 ปี (พ.ศ.2489-2550) จะเห็นว่าถนนรัตนาลัยมีบทบาทสำคัญทางการค้าตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามสิ้นสุดก็มีกิจการที่ทำการค้าบนถนนรัตนาลัยมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของแหล่งการค้าที่สำคัญของเชียงรายนับจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จากนั้นความเจริญในย่านรัตนาลัยก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดหนึ่งที่ย่านการค้าแห่งนี้เริ่มอิ่มตัว และจากนั้นก็เข้าสู่ช่วงถดถอย โดยมีลักษณะคล้ายกับย่านการค้าบนถนนท่าแพของเชียงใหม่ และย่านการค้าสดุดีของลำปาง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือได้ว่าเป็นวัฏจักรของธุรกิจ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับขั้นตอนของวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ในทฤษฎีทางการตลาดทั้ง 4 ขั้นตอนแล้ว สามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนของวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์

1. ขั้นแนะนำ (Introduction) เป็นขั้นที่ยอดขายจะเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้น โดยย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในปีพ.ศ. 2488 และในปีพ.ศ. 2549 ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นทางการค้าของย่านนี้ ซึ่งความเจริญได้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น จนถึงประมาณ พ.ศ.2501จากการเสด็จฯ เยือนเชียงรายครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ความเจริญก็ได้เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จึงถือว่าประมาณปีพ.ศ.2489 –พ.ศ. 2505อยู่ในขั้นแนะนำ

2. ขั้นเจริญเติบโต (Growth) ในขั้นนี้ลักษณะของยอดขายจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากธุรกิจเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยมีผู้ซื้อเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้มีผู้เข้ามาลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยในช่วงนี้ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยมีกิจการที่ทำการค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ

เนื่องจากความเป็นย่านการค้าที่สำคัญที่สุดของเชียงรายจึงเป็นแรงดึงดูดให้ผู้สนใจเข้ามาลงทุนจำนวนมาก และยังมีกิจการจำนวนมาก ผู้ซื้อก็ยังเพิ่มมากขึ้น หากวิเคราะห์จากปัจจัยต่าง ๆ แล้วเห็นว่าประมาณปีพ.ศ.2506 – พ.ศ. 2525 ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยอยู่ในขั้นเจริญเติบโต

3. ขั้นอิ่มตัว (Maturity) ยอดขายในขั้นนี้เพิ่มขึ้นแต่เพิ่มในมีอัตราการเติบโตที่ลดลง เนื่องจากความต้องการผลิตภัณฑ์ได้เพิ่มจนถึงขีดสุดแล้ว และยอดขายเริ่มคงที่ จากนั้นในช่วงท้ายของขั้นตอนนี้ยอดขายเริ่มลดลง ซึ่งย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2525 ย่านการค้าอื่น ๆ ในตัวเมืองเชียงรายเริ่มกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะย่านการค้าบริเวณสถานีขนส่งแห่งใหม่ที่มีสิ่งดึงดูดมากกว่า ทั้งร้านค้าที่หลากหลาย โรงแรมที่ทันสมัย เช่น โรงแรมเวียงอินทร์ โรงแรมวังคำ รวมทั้งมีโรงพยาบาลเชียงรายมา 1 และเชียงรายมา 2 และภายหลังย่านนี้ช่วงกลางคืนยังเป็นที่จับจ่ายสินค้าที่เรียกว่าเชียงรายไนท์บาซาร์ ดังนั้นหากวิเคราะห์จากปัจจัยต่าง ๆ แล้วเห็นว่าประมาณปีพ.ศ.2526 – พ.ศ. 2540 ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยอยู่ในขั้นอิ่มตัว โดยเห็นว่าช่วงประมาณปีพ.ศ.2526 – พ.ศ. 2530 เป็นช่วงที่การเติบโตเริ่มชะลอตัวลง ประมาณปีพ.ศ.2531 – พ.ศ. 2535 เป็นช่วงที่ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยเติบโตสูงสุดซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศไทยดีที่สุด และประมาณปีพ.ศ.2535 – พ.ศ. 2540 การเติบโตของย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยเริ่มลดลงเนื่องจากย่านการค้าอื่นๆ ในเชียงรายมีมากขึ้นเรื่อยๆ

4. ขั้นถดถอย (Decline) ในขั้นนี้ยอดขายลดลง เนื่องจากธุรกิจผ่านระยะเวลามานาน ทำให้เกิดความล้าสมัย ประกอบกับคู่แข่งชั้นมีจำนวนมากขึ้น จากการวิเคราะห์เห็นว่าหลังปีพ.ศ.2540 ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยถือว่าเข้าสู่ขั้นถดถอย โดยความสำคัญในฐานะแหล่งการค้าสำคัญที่สุดของเชียงรายถูกลดบทบาทลงไป ทั้งนี้ความทันสมัยของย่านรัตนาลัยไม่สามารถสู้คู่แข่งชั้นได้ ขณะเดียวกันย่านการค้าที่เป็นคู่แข่งชั้นมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดกิจการบิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ในกลางปี พ.ศ.2540 ในเชียงราย ซึ่งเป็นแหล่งจับจ่ายที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ทำให้ลูกค้าในย่านรัตนาลัยลดลง รวมทั้งไนท์บาซาร์บริเวณสถานีขนส่งก็ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ กิจการต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจในการลงทุนในย่านสถานีขนส่งนี้อย่างมาก เช่นการลงทุนเปิดกิจการของสินค้าหรือบริการที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น เดอะพิกษา คอมพานี ไอศกรีมสเวนเช่นร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์กีฬาดิคาดา ฯลฯ ซึ่งในขณะที่ย่านการค้าอื่น ๆ ได้รับความสนใจในการค้าการลงทุนมากขึ้น ทำให้ย่านการค้าบนถนนรัตนาลัยกลับได้รับความสนใจลดลง

การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนน
หน้าชัยในรอบ 60 ปี (พ.ศ.2489-2550) ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ
การค้าการลงทุนตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปีพ.ศ. 2550 และการศึกษา
ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการค้าการลงทุนของธุรกิจย่านถนนหน้าชัย ทำให้
ทราบว่าปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นข้อเสนอแนะที่มี
ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับถนนสายนี้ มีดังนี้

1. เนื่องจากย่านการค้าที่เป็นคู่แข่งกันของธุรกิจย่านถนนหน้าชัยมีมากขึ้น ทำให้
บทบาททางด้านเศรษฐกิจและการค้าของย่านการค้านี้ลดลงอย่างมาก การที่จะทำให้
ย่านการค้าบนถนนหน้าชัยยังมีบทบาทสำคัญต่อไป เห็นควรสร้างจุดเด่นให้เป็นย่านธุรกิจ
เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งที่โดดเด่น เช่นปัจจุบันย่านธุรกิจบนถนนหน้าชัยแม้ในภาพรวม
จะถูกกลบบทบาทลงไปแต่ถนนหน้าชัยยังมีความสำคัญที่เป็นย่านของร้านทอง โดย
ในปัจจุบันมีร้านทองบนถนนหน้าชัยจำนวน 15 แห่งและตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน โดยมีจำนวน
ถึง 14 ร้านที่อยู่ในบล็อก C (ทั้งนี้ยังไม่รวมร้านทองอีกหลายร้านที่อยู่บนถนนสุขุมวิทซึ่ง
อยู่ใกล้ ๆ กัน) ดังนั้นหน้าชัยควรสร้างจุดเด่นโดยเป็นย่านธุรกิจด้านใดด้านหนึ่งเพิ่มเติม
เช่นเดียวกับย่านร้านทองบนถนนเยาวราช ดังนั้นประเภทของกิจการที่มีอยู่จำนวนมาก
บนถนนหน้าชัยเช่น สำนักงานทนายความมีถึง 9 แห่ง หรือร้านจำหน่ายแว่นตา 5 แห่ง
ซึ่งมากกว่าทุกย่านในเชิงราช ซึ่งสามารถสร้างจุดเด่นให้เป็นย่านธุรกิจเฉพาะจะทำให้
เกิดความสนใจมากขึ้น เช่นในตัวเมืองเชิงราชหากนักท่องเที่ยวหรือคนต่างชาติจะอยู่ในย่าน
สี่แยกประตูสี และหากนักท่องเที่ยวหรือคนต่างชาติส่วนใหญ่จะอยู่ในย่านถนนสุขุมวิท
เป็นต้น

2. เนื่องจากถนนหน้าชัยเป็นย่านประวัติศาสตร์ทางการค้าของเชิงราช และยังมี
ร้านค้าที่ยังคงสภาพดั้งเดิมเหมือนกับหลายสิบปีที่ผ่านมา เช่นร้านซีเปีย ร้านอิมกี โรงแรม
เผ่าวัฒนา ร้านกาแฟอุดมมิตร ร้านสุวิรุฬหาไทย ร้านเรือนชัยโฮสเทล รวมทั้งร้านทอง
สายอุทัยซึ่งเป็นอาคารพาณิชย์หลังแรกๆ ในถนนหน้าชัย สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ทางการค้าของเชิงราช โดยส่งเสริมให้อนุรักษ์
รูปแบบของตัวอาคาร หรือรูปแบบของกิจการแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเป็จุดดึงดูดความสนใจ
ของนักท่องเที่ยว ในรูปแบบของ City Tour โดยนำเสนอเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์
ทางการค้าในรูปแบบสื่อต่าง ๆ ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อไป

รายการอ้างอิง

กฤษฎา กฤษณะเสริม(มปป). พ่อฟ้าหลวง บันทึกแห่งประวัติศาสตร์ครั้งเสด็จประพาสภาคเหนือ ในปี พ.ศ 2501, RICH PUBLISHING .

คณะอาจารย์โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย(2543). เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว. สถาบันราชภัฏเชียงราย, ทูรย์เหลียวรุ่งเรืองและคณะ(2547). โครงการเผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญเสริม สาตราภัย และจักรพงษ์ คำบุญเรือง(มปป). เอกสารและภาพประกอบลานนาไทยในอดีต. เชียงใหม่. มปป

ปรีชา ศรีวัลย์(2543). สงครามโลกครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร . โอเดียนสโตร์ .

สุภางค์ จันทวานิช(2549). ลำเพ็งประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ, เลคแอนด์ ฟาวด์เท่น ฟรินท์ดิง จำกัด.

หนังสืออนุสรณ์พิธีพระราชทานดินฝั่งศพ,คุณพ่อประสพ จงสุทธนามณี ต.ม.,พ.ศ 2548
ไชยনারายณ์,ปีที่ 28 ฉบับที่ 6

<http://www.bus.ubu.ac.th/1701101.html>